orelief of the Pajauta valley, 93 GPR profiles (20.5 km) were made, thereby forming a 40 m density network. The work is incomplete, but will be continued in the future. A magnetic survey was conducted in four separate areas totalling 15.08 ha (Fig. 2). These surveys allow locations to be distinguished where the greatest concentration of archaeological structures exists and showed that with certain reservations, magnetic surveys can also identify barrow sites (Fig. 3). These investigations are likewise incomplete and their future continuation is planned. Fieldwalking surveys were conducted in 3.2 ha. Several archaeological finds were discovered and the conjectured remains of the ditches of destroyed barrows identified. Aerial photography allowed these ditch remains to be mapped and showed that they were indeed barrow ditches rather than some other archaeological structure. The survey of 2.65 ha using a metal detector yielded finds from various periods (4th–5th, 14th–15th, and 17th–20th centuries) (Fig. 4).

Gintautas Zabiela

Žvalgymai Ilguočiuose

Lietuvos Respublikos Seimas 2016 m. paskelbė Saulės mūšio (1236 m. rugsėjo 22 d.) metais, taip pažymėdamas jo 780-ąsias metines. LAD šiai progai pagal 2015 m. KAM remtą projektą (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 429–432) išleido knygą su naujausiais mūšio tyrimų duomenimis (Baranauskas T., Zabiela G., *Saulės mūšio pėdsakų paieškos*, V., 2016, 64 p.). Toliau ieškant mūšio vietos 2016 m. tikėtasi KAM paramos, tačiau jos negavus teko apsiriboti vienos perspektyvios mūšio vietos žvalgymais. Jauniūnų atveju, nesurinkus mūšį patikimai liudijančios medžiagos, istorikas T. Baranauskas, remdamasis bendra istorine geografine vietos situacija, iškėlė hipotezę, kad Saulės mūšis galėjęs vykti dabartinių Ilguočių (Radviliškio r., Radviliškio sen.) vietoje. 2016 m. spalio mėnesį čia dvi dienas žvalgyta talkinant metalo ieškiklių naudotojų klubo „MINK“ nariams. Be Saulės mūšio paieškų Ilguočiuose, dėmesys kreiptas ir į galimus 1919 m. lapkričio 20–24 d. apylinkėse vykusių Lietuvos kariuomenės kovų su bermontininkais pėdsakus. Tuo metu Ilguočiai buvo viena iš antrojo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pėstininkų pulko pozicijų, iš kurios buvo tiek puolama, tiek ir ginamasi. Todėl greta archeologinę vertę turinčių radinių apsispręsta registruoti ir XX a. šaudmenis: gilzes, kulkas, sviedinių fragmentus.

Per dvi dienas, dirbant atitinkamai 23 ir 14 ieškotojų, žvalgyti maždaug 20 ha ploto dirbami laukai abipus dabar kanalizuoto Beržės upelio, daugiausia į V nuo per Ilguočių kaimą vedančio kelio (1 pav.). Iš viso dirbta apie 200 valandų (2 pav.), surinkta daugiau kaip 2 tūkst. metalinių radinių. Iš jų 186 lauko sąlygomis registruoti kaip turintys archeologinę vertę (įskaitant monetas, nukaltas iki 1945 m.), dar 104 sudarė XX a. šaudmenys ar jų fragmentai.

Seniausias radinys yra nežymios aukštumos į Beržės upelio slėnį kyšulio pačiame Š krašte rastas geležinis pentinis siauraašmenis kirvis su atkraštėmis, ovalia skyle kotui, tiesia nugarėle, apdaužytais ašmenimis. Kirvis 16,9 cm ilgio, ašmenys 4 cm pločio, penties aukštis – 5,8 cm, skylės skersmuo – 4,1x3,2 cm. Kirvis sveria 490 g. Jis kol kas laikytinas atsitiktiniu, nors gali būti kilęs ir iš suardyto kapo. Kirvis datuojamas VI a. (3 pav.).

Kitas aptiktas geležinis pentinis kirvis yra kur kas vėlyvesnis. Jis geležinis, vidutinio pločio (5,5 cm) ašmenimis, plokščia pentimi, pusiau ovalia skyle kotui, su buku užkirtimu liemens apačioje. Kirvis 15,6 cm ilgio, pentis 5,3 cm

1 pav. Žvalgytų vietų situacijos planas: 1 – VI a. geležinis pentinis siauraašmenis kirvis (77); 2 – XVIII a. radiniai: Jono Kazimiero šilingai (7, 57, 61, 62, 64, 80, 155, 167, 170), kitos monetos (68, 78, 160, 169), žiedas (26), saga (58), kirvis (69), sagtelė (94), kulka (137, 181), pasaga (141, 151, 162); 3 – žvalgyto ploto ribos. M. Zabielaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the surveyed areas: 1 – the 6th-century narrow iron axe (77); 2 – 18th-century finds: John II Casimir shillings (7, 57, 61, 62, 64, 80, 155, 167, 170), other coins (68, 78, 160, 169), a ring (26), a button (58), an axe (69), a small buckle (94), bullets (137, 181), horseshoes (141, 151, 162); 3 – boundaries of the surveyed area.

2 pav. MINK nariai žvalgymo darbų pradžioje. G. Zabielos nuotr.

Fig. 2. MINK club members at the beginning of the survey.

3 pav. Geležiniai kirviai. G. Zabielos nuotr.
Fig. 3. The iron axes.

aukščio, skylės skersmuo 3,7x2,5 cm, svoris 678 g (3 pav.). Pradžioje jį norėta datuoti viduramžių laikotarpiu, tačiau pati kirvio forma ir kai kurie jo bruožai (neplatūs ašmenys, plokščia pentis, pusiau ovali skylė kotui, profiliuota liemens apatinė dalis) rodytų jį esant Naujųjų laikų dirbiniu. Artimiausias analogas Ilguočiuose rastajam yra kirvis iš Turaidos (Latvija) pilies, datuojamas XVII a. Kitas dirbinys, pamestas greičiausiai jau XVIII a. pradžioje, yra 1693 m. Saksonijos Johano Georgo IV 1/12 taleris. XVIII a. I pusės palikimas yra ir nudėvėti 1660–1666 m. laikotarpiu kaldinti Jono Kazimiero variniai šilingai, kurių Ilguočiuose rasta 13. XVIII a. skiriami ir žalvariniai: juostinis žiedas, lieta grybo formos saga, maža apvali sagtelė, švininė kulka, 3 pasagos plačiu lankeliu.

Tokie gerai datuojami XIX a. radiniai kaip Rusijos imperijos monetos (rasta 13) ar švininės plombos (6) rodo, kad kaimas palyginti neblogai gyvavo XIX a., ypač nutiesus geležinkelį. Iš rastų 11 kryželių ar jų liekanų 3 yra lieti pravoslaviški. Geležinkelis, matyt, prisidėjo ir prie kaimo klestėjimo Lietuvos Respublikos laikais – rasta net 14 5–20 centų monetų, kaldintų daugiausia 1925 m., 3 plombos.

Vis šie radiniai rodo, kad žvalgymų vietoje bent nuo XVIII a. stovėjo paskiros sodybos, pro kurias maždaug dabartinio kelio vietoje ėjo kelias. 1919 m. karinius veiksmus Ilguočiuose liudija gilzės, naudotos to meto šautuvams ir pistoletams: „Mosin–Nagant“ 7,62 mm 1891 m. pavyzdžio, „Mauser“ 7 mm 1892–1893 m. pavyzdžio, „Mauser“ 7,92 mm, pagaminti 1913–1918 m., „Gras“ 11 mm 1874 m., „Arisaka“ 6,5 mm šoviniai.

Žvalgymai Ilguočiuose nepatvirtino hipotezės, jog Saulės mūšis vykęs čia, tačiau visiškai šią hipotezę atmesti dar anksti. Kanalizuojant Beržę atlikti dideli žemės kasimo darbai, iškastas gruntas paskleistas pačioje perspektyviausioje paieškų zonoje, tai trukdo aptikti giliau žemėje esančius dirbinius.

The Survey at Ilguočiai

In October 2016, in checking the hypothesis of Historian T. Baranauskas that the (22 September 1236) Battle of Saulė occurred in the vicinity of present-day Ilguočiai village (Radviliškis District), roughly 20 ha of ploughed fields (Fig. 1) were surveyed with the help of members of the MINK metal detector users' club (Fig. 2).

Two single-bit iron axes (6th and 17th century) (Fig. 3), worn mid-17th-century shillings lost in the 18th century and other 18th–first half of the 20th-century artefacts, and the remains of cartridges (empty cartridges and bullets) used in November 1919 battles with the Bermontians were discovered during the survey. The channelling of the Beržė Stream using earth removed from it covered the former ground's surface and prevented the firm assertion being made that no artefacts connected with the Battle of Saulė exist at this location.